

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

4 листопада 2014 року

м. Київ

Колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України у складі:

головуючого **Кривенка В.В.,**
суддів: **Гриціва М.І., Гусака М.Б., Коротких О.А., Кривенди О.В.,**
 Маринченка В.Л., Панталієнка П.В., Прокопенка О.Б.,
 Самсіна І.Л., Терлецького О.О., –

розглянувши в порядку письмового провадження справу за позовом приватного підприємства “Висотбудреставрація” (далі – Підприємство) до управління Пенсійного фонду України в Збаразькому районі Тернопільської області (далі – управління ПФУ, ПФУ відповідно) про визнання нечинним та скасування рішення, зобов’язання вчинити певні дії,

в с т а н о в и л а:

У травні 2011 року Підприємство звернулося до суду з позовом, у якому просило визнати нечинним та скасувати рішення управління ПФУ від 23 березня 2011 року № 28 про застосування штрафних санкцій та нарахування пені за несплату (неперерахування) або несвоєчасну сплату (несвоєчасне перерахування) єдиного внеску в сумі 185 грн 24 коп. (далі – рішення управління ПФУ) та зобов’язати відповідача повернути надмірно сплачені кошти в сумі 40 556 грн 90 коп.

На обґрунтування позовних вимог послалося на незаконність оскаржуваного рішення управління ПФУ, оскільки станом на 1 березня 2011 року Підприємство мало переплату зі сплати страхових внесків до ПФУ.

Суди попередніх інстанцій встановили, що позивач, будучи платником єдиного податку відповідно до Указу Президента України від 3 липня 1998 року № 727/98 “Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб’єктів

малого підприємництва” (чинного на час виникнення спірних відносин; далі – Указ № 727/98), сплатив на рахунок Державного казначейства України (далі – Держказначейство) 318 932 грн, з яких 133 951 грн (42 відсотки) Держказначейство перерахувало на рахунок ПФУ, відкритий у відділенні відкритого акціонерного товариства “Державний ощадний банк України”.

Станом на 1 березня 2011 року за Підприємством рахувалася переплата до органів ПФУ в сумі 40 556 грн 90 коп., що підтверджується актом звірки від 14 березня 2011 року № 114.

23 березня 2011 року управління ПФУ прийняло спірне рішення про застосування до позивача штрафних санкцій за несвоєчасну сплату єдиного внеску в розмірі 10 відсотків своєчасно несплачених сум та пені у розрахунку 0,1 відсотка суми недоплати за кожний день прострочення платежу.

Тернопільський окружний адміністративний суд постановою від 25 травня 2011 року позов задовольнив: рішення управління ПФУ визнав нечинним та скасував; зобов’язав управління ПФУ повернути Підприємству помилково сплачені кошти в сумі 40 556 грн 90 коп.

Львівський апеляційний адміністративний суд постановою від 26 січня 2012 року рішення суду першої інстанції в частині задоволення позову про визнання нечинним і скасування рішення управління ПФУ скасував та прийняв у цій частині нове – про відмову в задоволенні позовних вимог. У решті рішення суду першої інстанції залишив без змін.

Вищий адміністративний суд України постановою від 27 березня 2014 року змінив резолютивну частину рішення суду апеляційної інстанції та виклав її другий і третій абзаци у такій редакції: “Постанову Тернопільського окружного адміністративного суду від 25 травня 2011 року скасувати. У задоволенні позову відмовити”.

У заяві про перегляд судових рішень Верховним Судом України з підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої статті 237 Кодексу адміністративного судочинства України, Підприємство просить скасувати постанову Вищого адміністративного суду України від 27 березня 2014 року та залишити без змін рішення судів першої та апеляційної інстанцій.

На обґрунтування заяви надало копії рішень Вищого адміністративного суду України від 17 квітня та 15 травня 2013 року, 23 січня 2014 року (справи №№ К/9991/73304/12, К/9991/69990/12, К/9991/46887/12 відповідно), які, на думку заявника, підтверджують неоднакове застосування касаційним судом одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, а саме: частини тринадцятої статті 20 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” (у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Закон № 1058-IV), пункту 11.17 Інструкції про порядок обчислення і сплати страховальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України, затвердженої постановою правління ПФУ від 19 грудня 2003 року № 21-1 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 16 січня 2004 року за № 64/8663; у редакції, чинній на час виникнення спірних відносин; далі – Інструкція).

Підприємство вважає, що зміст зазначених судових рішень Вищого адміністративного суду України вказує на різне застосування судом касаційної інстанції норм матеріального права, що визначають правові підстави та порядок

повернення коштів, надмірно сплачених суб'єктом підприємницької діяльності у складі єдиного податку та перерахованих органами Держказначейства до ПФУ.

Перевіривши наведені у заяві доводи, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що заява підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

У справі, що розглядається, суд касаційної інстанції виходив із того, що сплачені позивачем кошти у складі єдиного податку та перераховані органами Держказначейства до бюджету ПФУ за своєю природою не є страховими внесками, у зв'язку з чим на них не поширюється законодавство щодо порядку повернення надміру або помилково сплачених страхових внесків.

Водночас у наданих для порівняння рішеннях Вищий адміністративний суд України у подібних правовідносинах виходив із того, що сплачені суб'єктами підприємницької діяльності кошти у вигляді єдиного податку, поділені та перераховані органами Держказначейства у визначеному законом розмірі відповідним бюджетним та позабюджетним фондам, у тому числі й на рахунок ПФУ, з моменту надходження на його рахунок набувають статусу страхових внесків. Механізм повернення надміру сплачених страхових внесків, який діє з 1 січня 2011 року, є аналогічним тому, який діяв до цього. Таким чином, у разі звернення з заявою про повернення надмірно сплачених страхових внесків на ПФУ покладено обов'язок щодо здійснення дій для повернення суми такої переплати.

Усуваючи розбіжності у застосуванні судом касаційної інстанції неоднакового застосування положень частини тринадцятої статті 20 Закону № 1058-IV та пункту 11.17 Інструкції, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України виходить із такого.

Закон України № 1058-IV регулює відносини, що виникають між суб'єктами системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (стаття 5). Дія інших нормативно-правових актів може поширюватися на ці правовідносини лише у випадках, передбачених зазначеним Законом, або в частині, що йому не суперечить. Виключно цим нормативно-правовим актом визначаються: принципи та структура системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; коло осіб, на яких поширюється його дія; перелік платників страхових внесків, їх права та обов'язки; порядок нарахування, обчислення, сплати цих внесків і стягнення заборгованості за ними.

Згідно зі статтею 1 вказаного Закону страхові внески – кошти відрахувань на соціальне страхування та збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, сплачені згідно із законодавством, що діяло раніше; кошти, сплачені на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування відповідно до цього Закону.

Спеціальним законодавством, зокрема Указом № 727/98, запроваджено спеціальний режим оподаткування, обліку та звітності, спрямований на підтримку суб'єктів малого підприємництва.

Відповідно до статті 3 Указу № 727/98 суб'єкти підприємницької діяльності–юридичні особи сплачують єдиний податок щомісяця не пізніше 20 числа наступного місяця на окремий рахунок відділень Держказначейства. Відділення Держказначейства наступного дня після надходження коштів перераховують суми єдиного податку у таких розмірах: до Державного бюджету України – 20 відсотків; до місцевого бюджету – 23 відсотки; до ПФУ – 42 відсотки; на обов'язкове соціальне страхування – 15 відсотків.

Пунктом 5 Порядку зарахування, розмежування і обліку єдиного податку суб'єктів малого підприємництва, затвердженого наказом Головного управління Держказначейства від 29 грудня 1998 року № 107, передбачено, що розподіл суми єдиного податку суб'єктів малого підприємництва між державним бюджетом, місцевими бюджетами, ПФУ, Фондом соціального страхування у співвідношенні, встановленому Указом № 727/98, здійснюють відділи розмежування та оперативного-аналітичного обліку державних доходів територіальних відділень Держказначейства.

У своїх листах від 19 березня 2004 року № 2645/04 та 15 жовтня 2007 року № 16442/03-30 ПФУ надав роз'яснення платникам страхових внесків, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, про те, що частина сум єдиного податку, що перераховується органами Держказначейства на рахунки органів ПФУ, зараховується в рахунок сплати страхових внесків, нарахованих страхувальником у встановлених законодавством розмірах на суми фактичних витрат на оплату праці (грошового забезпечення) працівників. Зарахування здійснюється на підставі платіжного документа, який підтверджує сплату єдиного податку, поданого платником одночасно з поданням до органів ПФУ щомісячного розрахунку суми страхових внесків, та даних органів Держказначейства про перерахування до бюджету ПФУ частини сум єдиного податку.

Таким чином, сплачена суб'єктами підприємницької діяльності–юридичними особами, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, частина сум єдиного податку, що перераховується органами Держказначейства на рахунки органів ПФУ, зараховується в рахунок сплати страхових внесків.

Суди встановили, що станом на 1 березня 2011 року за Підприємством як платником єдиного податку відповідно до Указу № 727/98 рахується переплата по частині суми обов'язкових страхових платежів, перерахованої Держказначейством на рахунок ПФУ, в сумі 40 556 грн 90 коп., що підтверджується актом звірки від 14 березня 2011 року № 114 та листом управління ПФУ від 18 квітня 2011 року № 2764/02.

Відповідно до частини тринадцятої статті 20 Закону № 1058-IV суми надміру сплачених чи помилково сплачених страхових внесків до солідарної системи повертаються страхувальникам або за їх згодою зараховуються в рахунок майбутніх платежів страхових внесків у порядку і в строки, визначені правлінням ПФУ.

Облік надходжень і витрат коштів ПФУ, відповідно до частини першої статті 76 Закону № 1058-IV здійснюють виконавчі органи ПФУ.

Порядок повернення надміру сплачених страхових внесків, що діяв під час сплати позивачем єдиного податку, тобто до 1 січня 2011 року, було врегульовано підзаконними нормативно-правовими актами, а саме: пунктом 11.17 Інструкції, який в подальшому був виключений на підставі постанови правління ПФУ від 22 жовтня 2010 року № 25-1, та Порядком ведення органами Пенсійного фонду України обліку надходження платежів зі збору на обов'язкове державне пенсійне страхування та інших платежів, затвердженим постановою правління ПФУ від 19 січня 2002 року № 2-4 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 1 березня 2002 року за № 212/6500), який з 1 січня 2011 року втратив чинність.

Разом із тим із 1 січня 2011 року набрав чинності Порядок зарахування в рахунок майбутніх платежів єдиного внеску на загальнообов'язкове державне

соціальне страхування або повернення помилково сплачених коштів, затверджений постановою правління ПФУ від 27 вересня 2010 року № 21-1 (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20 жовтня 2010 року за № 955/18250; далі – Порядок).

Саме цей Порядок був чинним на час виникнення спірних відносин і визначав, зокрема, процедуру повернення коштів помилкової або надмірної сплати сум єдиного внеску та/або застосованих фінансових санкцій або інших коштів на відповідний рахунок органу ПФУ, відкритий в органах Держказначейства для їх зарахування, відповідно до встановленого розміру єдиного внеску (пункт 4 Порядку). Механізм повернення надміру сплачених страхових внесків був аналогічним тому, який діяв до 1 січня 2011 року.

Слід зазначити, що страхові платежі та внески за своїм правовим статусом є одним і тим же і розпорядником цих коштів є ПФУ.

Ураховуючи вищенаведене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України на підставі аналізу зазначених норм права дійшла висновку, що сплачена суб'єктами підприємницької діяльності–юридичними особами, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, частина сум єдиного податку, що перераховується органами Держказначейства на рахунки органів ПФУ, зараховується в рахунок сплати страхових платежів, у зв'язку з чим на них поширюється законодавство щодо порядку повернення надміру або помилково сплачених страхових внесків.

Оскільки при вирішенні спору касаційний суд неправильно застосував норми матеріального права до встановлених у справі обставин, заяву Підприємства слід задовольнити частково: постанову Вищого адміністративного суду України від 27 березня 2014 року скасувати, а справу направити на новий касаційний розгляд.

Керуючись статтями 241–243 Кодексу адміністративного судочинства України, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України

п о с т а н о в и л а :

Заяву приватного підприємства “Висотбудреставрація” задовольнити частково.

Постанову Вищого адміністративного суду України від 27 березня 2014 року скасувати, справу направити на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку, встановленого пунктом 2 частини першої статті 237 Кодексу адміністративного судочинства України.